

Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 5)

Synthese en beleidsaanbevelingen

Jeroen Scheerder
Ellen Huyge
Joris Corthouts

2021

Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid
KU Leuven

Onderzoek met de steun van

**VOETBAL
VLAANDEREN**

Beleid & Management in Sport Studies (BMS)

BMS Studie 93

Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 5)

Synthese en beleidsaanbevelingen

Jeroen Scheerder

Ellen Huyge

Joris Corthouts

ISBN 978-9-49-213477-6

Dit is het drieënnegentigste nummer in de reeks van BMS Studies.

De BMS Studies leveren een bijdrage aan het sociaalwetenschappelijke onderzoek naar beleid en management met betrekking tot sport en fysieke activiteit. Deze publicaties zijn een product van de Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid van de KU Leuven.

BMS Facts & Figures maken deel uit van de BMS Studies. In de BMS Facts & Figures ligt de nadruk op een overzichtelijke en beknopte weergave van onderzoeksresultaten, inclusief onderzoekskader en –methode.

De BMS Studies kunnen mits registratie gratis gedownload worden via www.faber.kuleuven.be/BMS.

Reekseditors: Prof. dr. J. Scheerder, dr. E. Thibaut, drs. J. Corthouts

Verantwoordelijke uitgever: Prof. dr. J. Scheerder

Technische ondersteuning: Dhr. J. Feys

Reproductie: KU Leuven

© 2021 J. Scheerder, Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid, Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen, KU Leuven

Tervuursevest 101, 3001 Leuven (Heverlee)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, gereproduceerd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle rechten voorbehouden.

D/2021/KU Leuven – Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid

U kan de BMS Studies volgen via [@BMS_KULeuven](https://twitter.com/BMS_KULeuven)

*“This is the essence of discrimination:
formulating opinions about others not based on
their individual merits, but rather on their
membership in a group with the same
characteristics.”*

Denzel Washington in de rol van advocaat Joe
Miller in de film ‘Philadelphia’, 1993

INHOUDSTAFEL

Inhoud

- [Over de auteurs](#)
- [Situering](#)
- [Voornaamste bevindingen uit de drie deelstudies](#)
- [Limitaties van het onderzoek](#)
- [Beleidsaanbevelingen](#)
- [Referentielijst](#)
- [Reeds verschenen BMS Studies](#)

Knop om terug te
keren naar 'Inhoud'

OVER DE AUTEURS

Over de auteurs

Jeroen Scheerder

Jeroen Scheerder (PhD, MA, MSc, MScEd) studeerde antropologie, bewegings- en sportwetenschappen en marketing. Hij is hoogleraar sportbeleid en sportsociologie aan de Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen van de KU Leuven en staat aan het hoofd van de Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid. Hij is de promotor-coördinator van het Vlaamse Onderzoekplatform Sport en de coördinator van de Afstudeerrichting Sportbeleid en Sportmanagement aan de KU Leuven. Van 2014 tot en met 2016 was hij voorzitter van de *European Association for Sociology of Sport* (EASS). Zijn onderzoek heeft betrekking op aspecten van sportbestuur, sportcultuur en sportparticipatie vanuit een sociaalwetenschappelijk perspectief. Hij publiceert in (inter)nationale vaktijdschriften op het gebied van beleid, politiek en sociologie van sport en fysieke activiteit, is editor/auteur van boeken omtrent sportbestuur en sportparticipatie en is reekseditor van de BMS Studies (<http://faber.kuleuven.be/BMS/>). Jeroen Scheerder doceert sportbeleid, sportpolitiek, sportsociologie en vrijetijdsstudies aan de KU Leuven. Daarnaast was hij gastprofessor sportsociologie aan de Faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent (2005-2007) en is hij gastdocent aan diverse universiteiten en hogescholen in binnen- en buitenland. Samen met collega's van het Mulier Instituut in Utrecht en de German Sport University in Keulen richtte hij respectievelijk de Europese onderzoeksnetwerken MEASURE en POLIS op. In deze netwerken staat het crossnationaal onderzoek naar sportcultuur en sportparticipatie enerzijds en sportbeleid en sportpolitiek anderzijds centraal. Hij is auteur van *Sport: beleid en participatie in Vlaanderen* (2021, LannooCampus) en van *The Rise and Size of the Fitness Industry in Europe: Fit for the Future?* (2020, Palgrave Macmillan), *Running across Europe: The rise and size of one of the largest sport markets* (2017, Palgrave Macmillan) en *Sport policy systems and sport federations: A cross-national perspective* (2015, Palgrave Macmillan), alsook co-editor van *Functions of Sports Clubs in European Societies: A Cross-National Comparative Study* (2020, Springer).

Ellen Huyge

Ellen Huyge behaalde in 2006 haar masterdiploma in de Sociologie aan de Universiteit Antwerpen. Na de afronding van haar postacademische opleiding tot leerkracht, startte zij met wetenschappelijk onderwijsonderzoek naar de beroepsgroep en loopbaan van leerkrachten. Van 2013 tot en met 2016 was zij verbonden aan de Vakgroep Sociologie van de Universiteit Gent. Binnen het project '*Teaching in the Bed of Procrustes*' werkte zij aan een doctoraatsonderzoek over de prestatiekloof tussen jongens en meisjes in het secundair onderwijs en benaderde hierbij het fenomeen vanuit een (sub)cultureel perspectief. Ze onderzocht de rol van 'anti-schoolculturen' bij jongens én bij meisjes. Sinds 2017 was zij verbonden aan de Vakgroep Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, als coördinator van het DEBEST-onderzoeksprogramma en werkte rond radicaliseringsprocessen bij leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Gedurende haar tijd aan de VUB was zij ook op freelance basis aan de slag als procesbegeleider in onderwijs, voornamelijk van veranderingsprocessen die verband hielden met gender en andere vormen van diversiteit. In 2020 maakte zij haar intrede bij de Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid aan de KU Leuven waar zij voor het eerst kennismaakte met sport als voorwerp van (sociologisch) wetenschappelijk onderzoek.

Over de auteurs

Joris Corthouts

Joris Corthouts studeerde in 2017 af als master in lichamelijke opvoeding en bewegingswetenschappen (major sportbeleid en sportmanagement). Na zijn afstuderen werkte hij als wetenschappelijk onderzoeker binnen de Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid. Momenteel bereidt hij als doctoraatsstudent een thesis voor met een focus op innovatie binnen de non-profit sportsector als onderdeel van het Onderzoekplatform Sport 2017-2022.

SITUERING

In deze BMS Studie bundelen we de belangrijkste resultaten uit het onderzoek naar **discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal**. In de voorgaande BMS Studies [89](#), [90](#), [91](#) en [92](#) werd uitgebreid gerapporteerd over dit onderzoek. Meer bepaald werd in BMS Studie [89](#) toelichting gegeven bij de rationale en het opzet van het onderzoek. In dat nummer werden ook een aantal begrippen afgebakend alsook de rol van de onderzoekers geduid. In BMS Studies [90](#), [91](#) en [92](#) rapporteerden we over de resultaten op basis van respectievelijk de **veldobservaties**, de **online survey** en de **diepte-interviews**. Deze drie deelstudies bevatten een unieke collectie van gegevens betreffende discriminatie in het jeugdvoetbal in België. De data werden niet alleen via diverse onderzoekstechnieken verzameld, maar hebben ook betrekking op zowel voetballende jongeren als hun ouders, alsook op andere stakeholders

In deze vijfde en laatste BMS Studie trachten we tot een synthese te komen waarin de **meest markante bevindingen** uit de verschillende deelstudies op een zo overzichtelijk mogelijke manier gepresenteerd worden. Vervolgens worden de **beperkingen** van de studie aangegeven en reiken we aanknopingspunten voor **toekomstig onderzoek** aan. Het geheel wordt afgerond met een aanzet tot een aantal **aanbevelingen** voor beleidsverantwoordelijken en beleidsmakers

Het onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal werd uitgevoerd met de steun van de Royal Belgian Football Association (RBFA), in samenwerking met de Association des Clubs Francophones de Football (ACFF) en Voetbal Vlaanderen

VOORNAAMSTE BEVINDINGEN UIT DE DRIE DEELSTUDIES

Voornaamste bevindingen op basis van de veldobservaties

1. In vergelijking met vroeger worden over het algemeen minder incidenten geobserveerd tijdens jeugdwedstrijden

In vergelijking met het vorige meetmoment in 2005 worden er opvallend minder incidenten geobserveerd. Uiteraard valt niet uit te sluiten dat de observatoren toen gevoeliger waren voor bepaalde incidenten dan de observatoren van het huidige onderzoek, maar dit is wellicht niet de enige reden. Bovendien zijn de observatoren van dit onderzoek verder aan de slag gegaan met het observatieschema van 2005 en waren ze ook op de hoogte van welke uitingen in 2005 als incidenten werden beschouwd. Al bij al kan dit beschouwd worden als een positieve evolutie, met name dat mensen een jeugdwedstrijd rustiger beleven.

2. Hoe ouder de spelers, hoe meer incidenten

In dit onderzoek werden wedstrijden geobserveerd van de U11 tot en met de U21. De cijfers tonen aan dat naarmate het leeftijdsniveau toeneemt, ook het aantal incidenten significant stijgt. Mogelijks zijn toeschouwers, maar ook spelers, eerder geneigd om zich 'beschaafd' te gedragen bij wedstrijden met jonge(re) spelers. Mogelijks kan ook het competitieniveau een rol spelen. Vaak gaat het bij jongere ploegen meer om ontwikkeling dan om winst of verlies. Dit zou zich kunnen vertalen in minder incidenten op en langs het terrein.

3. Zelfs bij jeugdwedstrijden is racisme nog steeds aanwezig

Tijdens de observaties werden in totaal acht racistische incidenten geobserveerd in vijf wedstrijden. De uitingen kunnen voornamelijk gecategoriseerd worden als spot vanwege een toeschouwer richting een of meerdere spelers (van de tegenpartij). Wanneer deze cijfers geëxtrapoleerd worden voor alle risicowedstrijden per seizoen valt op hoeveel racistische incidenten jaarlijks zonder navolging blijven. Hier dient bij gezegd te worden dat sommige racistische incidenten verhuld geuit werden, waardoor alleen omstaanders (waaronder de observatoren) en niet de spelers zelf het hoorden. Dit spreekt het gedrag uiteraard niet goed, maar kan een mogelijke verklaring zijn waarom spelers geen klacht indienen.

Voornaamste bevindingen op basis van de veldobservatie

4. Voornamelijk spelers zijn anno 2020 het slachtoffer van incidenten

In tegenstelling tot 2005, waar spelers in 30 procent van de gevallen slachtoffer waren van uitingen, worden spelers anno 2020 in bijna de helft (46%) van de gevallen geïsoleerd, waarvan ongeveer 37 procent door toeschouwers. Hiertegenover staat dat er in 2020 significant minder gelachen, gespot, geroepen, ... werd naar de trainer.

5. Er wordt minder gevloekt, maar meer gespot en verontwaardigd gereageerd

De meeste incidenten betreffen uitingen van verontwaardiging (door toeschouwers aan het adres van de scheidsrechter), met name in 39 procent van de gevallen voor toeschouwers en 33 procent voor alle geobserveerden (waaronder ook spelers, trainers en scheidsrechters). In 2005 lag dit percentage 'slechts' op 22 procent. Ook spottende opmerkingen werden nu vaker geobserveerd dan tijdens de vorige meting (respectievelijk 19% versus 10%). Anderzijds blijkt er opvallend minder gevloekt te worden tijdens jeugdwedstrijden anno 2020.

Voornaamste bevindingen op basis van de survey

1. Ouders zijn bevoorrechte getuigen: ze geven aan dat discriminatie sterk aanwezig is in het jeugdvoetbal

75 procent van de ouders van jeugdvoetballers heeft tijdens de voorbije twee voetbalseizoenen discriminatie opgemerkt. Zes op de tien ouders geven aan meermaals per seizoen vormen van discriminatie op te merken. Het gaat daarbij onder meer om schelden, uitsluiten of uitspraken doen die kwetsen en/of veralgemenen. Ruim een kwart van de ouders geeft bovendien aan dat het eigen kind al slachtoffer is geweest van discriminatie in het jeugdvoetbal. Deze cijfers geven aan dat er onmiskenbaar sprake is van discriminatie op de jeugdvoetbalvelden.

2. Ruim een derde van de jeugdvoetballers was reeds slachtoffer van discriminatie

37 procent van de jeugdvoetballers geeft aan tijdens de voorbije twee voetbalseizoenen gediscrimineerd te zijn. Bij meisjes gaat het om ruim de helft. Deze cijfers hebben betrekking op gepest en/of uitgesloten worden op basis van genderidentiteit, geslacht, huidskleur, lichaam (gewicht, lichaamsbouw, ...), seksuele geaardheid, lichamelijke en/of mentale beperking, religie, etniciteit of cultuur, moedertaal en/of kledij. Indien ook het pesten en/of uitsluiten op basis van het speelniveau in rekening wordt gebracht gaat het om twee derde van de jongeren.

3. Ouders weten niet altijd dat hun kind gediscrimineerd wordt maar kinderen kunnen wel het makkelijkst bij hen terecht

Ruim een kwart van de ouders geeft aan dat het eigen kind al ooit het slachtoffer van discriminatie was. Dit cijfer ligt dus lager dan wat jongeren zelf te kennen geven (supra). Ouders zijn bevoorrechte getuigen, maar weten dus niet noodzakelijk of hun kind al slachtoffer was. Acht op tien jongeren geeft echter wel aan het meest geloofd te worden door hun ouders om hun verhaal te kunnen doen. Dat is opvallend meer dan andere actoren, met name trainers, teamgenoten of clubbestuurders. Ouders kunnen dus als het eerste aanspreekpunt beschouwd worden.

Voornaamste bevindingen op basis van de survey

4. Bijna alle jongeren hebben al eens een situatie meegemaakt met micro-agressie

Wanneer een ruime definitie van discriminatie gehanteerd wordt, dan blijkt dat bijna alle (95%) voetballende jongeren tijdens de laatste twee voetbalseizoenen al eens een situatie meegemaakt hebben waarin ... ze door een trainer oneerlijk behandeld werden, door een of meerdere supporters met een scheldwoord aangesproken werden, de trainer ervan uit ging dat de jongere in kwestie geen spelinzicht heeft, door een andere speler beledigd werden, van de scheidsrechter een onverdiende straf kregen, door andere spelers vermeden werden, iemand van de club verrast was dat de jongere in kwestie in de A-ploeg mocht spelen, door iemand van de club beschuldigd werden van iets dat de jongere in kwestie niet gedaan heeft, iemand van de club veronderstelde dat de jongere in kwestie voetbal(talent) 'in zijn bloed' heeft zitten, door de trainer op een spelpositie geplaatst werden waar de jongere in kwestie zich niet goed bij voelde, een ouder van een andere speler niet wilde dat de jongere in kwestie in de auto van de ouder meegenomen werd naar het voetbal, en/of door een trainer of clubbestuurder aangesproken werden met een verkleinwoord of verkleinnaam.

5. Jongeren zijn niet alleen slachtoffer maar ook dader

Een op vijf jeugdvoetballers geeft aan tijdens de laatste twee voetbalseizoenen zelf andere jeugdspelers gepest en/of uitgesloten te hebben. Dit cijfer ligt significant hoger in Vlaanderen (23%) in vergelijking met Wallonië (16%) en Brussel (13%). In vergelijking met jongeren met een sub-Sahara Afrikaanse afkomst, komen jeugdvoetballers met een Europese, Noord-Afrikaanse of Midden-Oosten achtergrond opvallend vaker voor in de groep die zelf discrimineert. Ook Nederlandstaligen en jongens discrimineren beduidend meer in vergelijking met respectievelijk Franstaligen en meisjes.

6. Dik zijn en een donkere huidskleur hebben zijn belangrijke discriminatiegronden

Op de vraag wie het meest gediscrimineerd wordt, antwoordt vier op de tien ouders dat het om jongeren met een donkere huidskleur gaat enerzijds en dikke jongeren anderzijds. Dat beeld komt goed overeen met wat de jongeren die gediscrimineerd worden zelf ervaren, althans wanneer geen rekening gehouden wordt met het speelniveau. Het speelniveau blijkt immers de belangrijkste discriminatiegrond te zijn in de ervaring van jongeren. In het algemeen hebben jongeren wel een andere perceptie omtrent vaak gediscrimineerde groepen in het voetbal dan hun ouders. Zo geven jongeren aan dat eerder holebi-jongeren en transgender-jongeren gepest en/of uitgesloten worden dan jongeren met een donkere huidskleur of moslimjongeren. Maar dat blijkt dus niet noodzakelijk overeen te komen met wat jongeren zelf ervaren. In Vlaanderen is de migratieachtergrond de sterkste determinant voor discriminatie; in Wallonië blijkt dit het geslacht van de speler te zijn.

Voornaamste bevindingen op basis van de survey

7. Seksuele geaardheid ... vooral bij oudere jongeren een discriminatiegrond

Een op de tien van de gediscrimineerde 18- tot en met 20-jarigen geeft aan dat hij of zij gediscrimineerd wordt op basis van de seksuele geaardheid. Dat is opvallend meer dan het geval is bij de min 18-jarigen. Bovendien blijken meisjes meer kans te hebben om op basis van hun seksuele geaardheid gediscrimineerd te worden. Bij groepen van jongeren die aangeven in sterke(re) mate gediscrimineerd te worden, worden huidskleur, lichaam, etnische afkomst en religie evenwel meer naar voor geschoven als discriminatiegrond dan genderidentiteit, seksuele geaardheid, lichamelijke of mentale beperking en kledij.

8. Ouders doen iets als ze discriminatie opmerken, maar ...

Zes op de tien ouders reageert als ze discriminatie van jeugdspelers in het voetbal vaststellen. De helft van deze ouders spreekt de plegers van discriminatie aan op hun gedrag en/of taal. Een op vijf maakt een klacht over aan het bestuur/aanspreekpunt integriteit (API). Een op vijf doet evenwel niets en dit omdat men meent dat het aankaarten niet zijn/haar taak is. Een tiende van de ouders onderneemt niets uit vrees voor repercussies jegens het eigen kind of omdat men vreest als 'vervelend' over te komen. Onder de groep die repercussies vreest, ligt het aantal ouders waarvan de zoon of dochter reeds het slachtoffer van discriminatie was het hoogst. Onwetendheid en ongeloof dat aanklagen iets zal opleveren zijn veruit de twee belangrijkste redenen waarom ouders geen klacht overmaken aan het bestuur of het API. Opnieuw blijkt onder de groep van ouders die angst hebben om een klacht in te dienen een sterke aanwezigheid te zijn van ouders waarvan het kind al slachtoffer was van discriminatie.

9. Meer dan een kwart van de gediscrimineerde jongeren reageert niet

Meer dan een kwart van de jongeren die met een vorm van discriminatie in het voetbal geconfronteerd worden, reageert niet en/of wordt verdrietig. Minder dan een vijfde van hen gaat in gesprek met de dader. In vergelijking met jongeren uit Brussel en Wallonië blijken Vlaamse jeugdvoetballers opvallend minder te reageren wanneer zij gediscrimineerd worden. Waalse jongeren gaan makkelijker anderen opzoeken om hun verhaal bij te kunnen doen dan jongeren uit Vlaanderen.

Voornaamste bevindingen op basis van de survey

10. Zwart in de aanval, wit in de goal

Jongeren met een Afrikaanse, Midden-Oosten of Latijns-Amerikaanse migratieachtergrond worden systematisch meer ingezet op de spelpositie van aanvaller. Tegelijkertijd blijken deze jongeren ondervertegenwoordigd als keeper. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat deze stereotypering inzake spelposities zich ook voordoet in het professionele voetbal. Voetballers worden bijgevolg reeds op jeugdige vertrouwd gemaakt met een positioneringspatroon op basis van afkomst. Deze vorm van stereotypering noteren we zowel voor Vlaanderen als voor Wallonië.

Voornaamste bevindingen op basis van de interviews

1. Alle (zichtbare) identiteitskenmerken van een jeugdspeler kunnen een grond van discriminatie zijn

De verschillende persoonlijke kenmerken die vernoemd zijn geworden tijdens de diepte-interviews, als basis voor discriminatie die de deelnemers gezien of persoonlijk ervaren hebben in het Belgische jeugdvoetbal, zijn: huidskleur, herkomst (verwijzing naar nationaliteit of etniciteit), geaardheid, verblijfsstatuut (vluchteling-zijn), overgewicht, sociale klasse, geslacht, genderidentiteit, religie, taal en handicap. Visibiliteit van het identiteitskenmerk speelt daarbij wel een rol, in die zin, dat er meer discriminatie opgemerkt wordt als het gaat over duidelijk, zichtbare kenmerken van anders-zijn.

2. Discriminatie in het jeugdvoetbal kent vele gezichten: van scheldwoorden tot minder kansen krijgen om te promoveren

De diepte-interviews met mensen die behoren tot een minderheidsgroep (of meerdere minderheidsgroepen tegelijk), en mensen die behoren tot geen enkele minderheidsgroep in België, leverden ons een heel spectrum van verschillende verschijningsvormen op: gaande van 'het gebruik van scheldwoorden en verwijten' tijdens wedstrijden (*identity-based name-calling*), micro-agressies zoals 'vermeden, uitgelachen of zwartgemaakt worden', over 'snellere en strengere bestraffing' tijdens wedstrijden door scheidsrechters tot het 'niet krijgen van dezelfde kansen' om te spelen (in termen van speelminuten) en te promoveren tot het betere team van de club.

3. Stereotiepe aannames over het voetbaltalent (van jongeren) zijn wijdverspreid

Ook stereotypering van voetbaltalent op basis van huidskleur/herkomst, lichaamsbouw, geslacht en genderidentiteit blijkt een prominente vorm van discriminatie in het jeugdvoetbal. De stereotypes kunnen verder opgedeeld worden in positieve en negatieve stereotypen waarbij de voetbalkwaliteiten van groepen van jongeren respectievelijk overschat en onderschat worden (op basis van één identiteitskenmerk). Vaak worden de spelposities die verbonden worden aan de voetbalkwaliteiten in één en dezelfde adem genoemd. De positieve stereotypen gaan voornamelijk over jongeren uit Latijns-Amerika, zwarte jongeren (voor zover het hun fysieke kwaliteiten betreft) en jongensachtige meisjes. De negatieve stereotypen gaan voornamelijk over meisjes in het algemeen, dikkere voetballers en -speelsters en zwarte jongeren wat betreft hun spelinzicht.

Voornaamste bevindingen op basis van de interviews

4. De motor van discriminatie wordt gevormd door emoties (bij ouders) en competitiedruk (bij jeugdtrainers)

Discriminatie in het jeugdvoetbal zou, volgens de geïnterviewden, voornamelijk gepleegd worden door ouders aan de zijlijn van het voetbalveld (onder de vorm van toeschouwersagressie). Zelfs wanneer de participanten kwamen te zeggen dat er ook veel discriminatie is bij jeugdspelers onderling, hielden ze daar de ouders onrechtstreeks verantwoordelijk voor. Maar ook de trainers werden genoemd, als actoren die soms oneerlijke beslissingen nemen onder competitiedruk. Dit laatste aspect (competitiedruk) werd vaak genoemd als soort van katalysator van negatieve zaken zoals discriminatie.

5. Stakeholders zien drie wegen naar antidiscriminatie: gehoord worden, educatie en straffen

Bij het doordenken van effectieve maatregelen in de strijd tegen discriminatie tijdens de diepte-interviews, kwamen voornamelijk drie strategieën opborrelen. De geïnterviewde stakeholders spraken over meer mogelijkheden om op een laagdrempelige en veilige manier gehoord te worden (als slachtoffer van discriminatie), het belang van educatie over een thema als discriminatie op niveau van de clubs (bestuurders, de jeugdtrainers en bij uitbreiding ook andere stafleden, alsook de ouders van jeugdspelers) en de verstrenging voor plegers van discriminatie.

6. Holebifobie manifesteert zich verschillend bij meisjes- en jongensvoetbal

Afgezien van een (jongeren)taal bij de jeugdspelers die homofobe aspecten kent, lijkt, op basis van de diepte-interviews, homofobie wel volledig afwezig te zijn in het jongensvoetbal. Holebifobie in het meisjesvoetbal (in de vorm van scheldwoorden en pestgedrag) lijkt daarentegen meer wijdverspreid. Het feit dat we er niet in slaagden om een (aantal) homoseksuele jeugdspeler(s) rechtstreeks te bevragen over hun ervaringen, heeft in deze zin onmiskenbaar een rol gespeeld. We moeten immers indachtig houden dat precies het gegeven dat we geen jeugdspeler bereid vonden om te getuigen, en het gegeven dat de deelnemers van onze interviews rapporteerden nooit iemand gekend te hebben in het jeugdvoetbal die homoseksueel is, wellicht het gevolg zijn van de (prominente, impliciete) homofobie die verspreid is in het jongensvoetbal waardoor jongens zich niet kenbaar zullen maken als homoseksueel. Bij meisjes die voetballen gaat men ervan uit dat ze niet heteroseksueel zijn.

Voornaamste bevindingen op basis van de interviews

7. Jeugdspelers weten niet altijd wat te doen, nadat ze slachtoffer werden

Jongeren vormen een kwetsbare groep omdat ze vaak niet formeel vertegenwoordigd worden in organisaties en zodoende niet altijd gehoord worden. Wat betreft discriminatie, stellen we vast dat ook zij slachtoffer kunnen worden, en dat zij niet altijd weten op welke manier om te gaan met discriminatie. Sommige van de geïnterviewde jeugdspelers gaven aan discriminatie na verloop van tijd 'erbij te nemen' bij het voetbal, toch weerklonk ook de pijn die ze ervoeren naar aanleiding van discriminatie en hun zoektocht naar ondersteuning door *significant others* in de club (met name hun coach, medespelers van het team).

8. Etnisch-culturele minderheden voelen zich sneller bestraft tijdens wedstrijden

Een van de opvallende bevindingen op basis van de diepte-interviews is het gevoel, dat eenvormig leeft bij etnische minderheden, dat zij tijdens wedstrijden strenger behandeld worden door scheidsrechters. Ook in het algemeen leeft bij alle gesproken betrokkenen (clubleiders, scheidsrechters, jeugdspelers, jeugdtrainers, ouders) in het jeugdvoetbal de idee dat voetbalteams, die merendeels bestaan uit spelers (of speelsters) van niet-West-Europese origine, 'gevaarlijker' zijn.

LIMITATIES VAN HET ONDERZOEK

Limitaties van het onderzoek

- In dit uitgebreide onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal hebben we bewust gekozen voor een ruime benadering. Het was immers uitdrukkelijk de bedoeling om diverse vormen en aspecten van discriminatie te bestuderen. Meerdere redenen liggen hier aan de basis. Tot op heden ontbrak het aan cijfermateriaal inzake de voorliggende problematiek. Onze studie reikt heel wat gegevens aan die enerzijds via een kwantitatieve (veldobservaties en online survey) en anderzijds op basis van een kwalitatieve (diepte-interviews) onderzoeksmethode verzameld werden. Daarbij werd er over gewaakt meerdere groepen in het onderzoek op te nemen. Zo komen in de survey zowel jeugdspelers zelf alsook hun ouders aan bod, terwijl in de interviews diverse rollen (trainers, clubverantwoordelijken, spelers, etc.) en specifieke profielen (mensen van kleur, mensen met een niet-normatieve seksuele oriëntatie, etc.) de revue passeren. Beleidsmakers beschikken nu over heel wat data waar ze verder mee aan de slag kunnen bij het uitwerken van hun voetbalbeleid en de strijd tegen discriminatie in het bijzonder
- Een uitgebreide studie brengt ongetwijfeld ook een aantal beperkingen met zich mee. Het feit dat heel wat thema's in het onderzoek opgenomen werden, impliceert tegelijkertijd dat niet steeds de nodige diepgang of scherpte nagestreefd konden worden

Limitaties van het onderzoek

- De verschillende deelstudies van dit onderzoek hebben plaatsgevonden tijdens een periode waarin corona de actualiteit en onze levens heeft beheerst (van juni 2020 tot en met maart 2021). Ook het jeugdvoetbal ondervond hierdoor verschillende ongemakken. Bij de start van het nieuwe voetbalseizoen in augustus 2020, werd weliswaar beslist om de jeugdcompetities (gewestelijk, provinciaal en interprovinciaal) van Voetbal Vlaanderen te laten aanvatten zoals gepland (in het weekend van 5 en 6 september 2020). Jeugdwedstrijden hebben effectief plaatsgevonden tot op het moment dat, door het Ministerieel Besluit van 1 november 2020, beslist werd tot stopzetting van alle competities. Voor dit onderzoek betekende dit een groot geluk aangezien de geplande wedstrijdobservaties (tijdens de maanden september tot november) alsnog zijn kunnen doorgaan. Helaas stonden er ook nog een tiental wedstrijden vanaf november 2020 op het programma van de onderzoekers die omwille van de afgelastingen door corona niet geobserveerd konden worden. Ook de online survey en de één-op-één diepte-interviews hebben zonder ingrijpende maatregelen kunnen plaatsvinden. De diepte-interviews vonden nagenoeg allemaal buiten plaats met voldoende afstand tussen interviewer en participant (en enkele malen digitaal)
- Toch stelt zich de vraag of de pandemie de resultaten van dit onderzoek zou hebben kunnen beïnvloed en op welke manier precies. Vooreerst denken we dat de corona-pandemie de resultaten op basis van de wedstrijdobservaties, zeer weinig heeft beïnvloed. Het is aannemelijk dat de geobserveerde jeugdwedstrijden meer publiek zouden hebben aangetrokken in geval van normale omstandigheden (lees: geen corona). Maar bij jeugdwedstrijden is het aantal toeschouwers doorgaans klein, ook zonder corona, aangezien de toeschouwers zich daar vaak beperken tot het aantal ouders. Een paar ouders minder, zou, naar ons gevoel, weinig tot geen verandering brengen in de groepsdynamiek die zich onder 'normale' omstandigheden zou ontwikkelen onder de toeschouwers/ouders (bijvoorbeeld minder anonimiteit en dus minder kans om onopgemerkt toeschouwersagressie te plegen)

Limitaties van het onderzoek

- Wat betreft de bevraging van jeugdspelers, hun ouders en de andere stakeholders (in de online survey en de diepte-interviews), denken we dat corona wél een invloed heeft gehad. Door de onregelmatige loop van het laatste voetbalseizoen (2019-2020), is het goed mogelijk dat de deelnemers dieper hebben moeten graven in hun geheugen als het aankomt op hun ervaringen met discriminatie. Zowel in de vragenlijst van de survey als in de interviewleidraad hebben we precies omwille van het onregelmatige verloop van 2019-2020, gerefereerd aan de twee laatste voetbalseizoenen (2018-2019 en 2019-2020). De nauwkeurigheid van het geheugen is een cruciale kwestie voor bevragingen over wat deelnemers voorafgaandelijk hebben meegemaakt: verder teruggaan in de tijd, betekent immers meer ruis op de informatie dan wanneer je – in tijd – dicht bij gebeurtenissen blijft (Ayhan & İşksal, 2004). Meta-onderzoek geeft echter aan dat dit zowel tot over- als tot onderrapportering kan leiden van de bevraagde feiten (in dit geval discriminatie). Het is dus maar moeilijk in te schatten in welke richting de situatie met betrekking tot corona onze resultaten mogelijks heeft beïnvloed. Maar omwille van het wegvallen van trainingen en wedstrijden in het laatste voetbalseizoen, zijn we geneigd om te veronderstellen dat corona onrechtstreeks heeft geleid tot minder opportuniteiten om gediscrimineerd te worden en dus tot de rapportage van minder discriminatie dan het geval zou zijn in een referentieperiode zonder corona

BELEIDSAANBEVELINGEN

Beleidsaanbevelingen

1. Minder incidenten, meer opvolging?

Uit de veldobservaties kwam naar voor dat er in vergelijking met 2005 nu minder incidenten gebeuren in het jeugdvoetbal. Extrapolatie van de cijfers leert ons echter dat er op jaarbasis wel heel wat racistische incidenten plaatsvinden, die bovendien nauwelijks gerapporteerd of opgevolgd worden. Een meer systematische monitoring dringt zich hier op.

2. Aandacht voor de perceptie van ouders en de ervaring van jongeren

Ouders bekleden een specifieke, bevoorrechte positie in het jeugdvoetbal. Vaak van heel dichtbij volgen ze intens het voetbalgebeuren van zoon- of dochterlief op. Als het bijvoorbeeld om het percipiëren van discriminatiegronden in het jeugdvoetbal gaat, blijkt uit het survey-onderzoek dat deze redelijk goed overeen komt met de werkelijke ervaring die jongeren inzake discriminatie hebben. De perceptie van ouders op wat er op en rond het voetbalveld gebeurt kan dan ook als een belangrijke, eerste bron van informatie worden beschouwd. Clubbestuurders en andere verantwoordelijken kunnen ouders actief/actiever betrekken bij het detecteren en signaleren van vormen van uitsluiting en pesten.

3. Voetbal als sterke socialisator

Jongeren zitten in een belangrijke fase van het socialisatie- en opvoedingstraject. Dit impliceert dat zij erg gevoelig zijn voor heel wat prikkels, waaronder ook minder positieve ervaringen. Uit de survey bleek dat nog steeds heel wat jongeren zwijgen over hun ervaringen met discriminatie. Het is voor jongeren evenwel van belang dat zij met de negatieve situaties die zij meemaken ergens terecht kunnen. 'Actieve' vertrouwenspersonen binnen de club kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Het gaat dan om mensen die actief contact maken en onderhouden, op de eerste plaats met de jongeren zelf maar ook met hun ouders.

4. Een gedifferentieerde aanpak is wenselijk

Diverse identiteitskenmerken – lichaam, huidskleur, geloof, gender, ... – zijn in het jeugdvoetbal een bron voor discriminatie, zo bleek uit het survey-onderzoek. Die veelheid aan discriminatiegronden vergt een gerichte beleidsbenadering. Zo zal vetfobie op een andere manier moeten worden aangepakt dan racisme. Bovendien treden er ook opmerkelijke verschillen op tussen Vlaanderen en Wallonië. Geslacht speelt bijvoorbeeld een belangrijkere discriminatierol in Franstalig België. Vlaamse jeugdspelers blijken dan weer opvallend minder te reageren wanneer zij gediscrimineerd worden, terwijl Waalse jongeren makkelijker anderen opzoeken om hun verhaal te kunnen doen.

5. Nood aan comparatief vervolgonderzoek

Het onderzoek naar discriminatie in het jeugdvoetbal beoogde een brede scope. Diverse vormen en aspecten van discriminatie werden in het onderzoek opgenomen, die als een nulmeting beschouwd kan worden. Vervolgonderzoek dringt zich echter op. Op de eerste plaats om patronen van discriminatie op een meer continue basis in kaart te blijven brengen. Daarnaast zou er echter ook oog mogen zijn voor comparatief studiewerk. Hoe verhoudt het voetbal zich wat discriminatie jegens (jeugd)spelers betreft ten aanzien van andere sporten? Of andere sectoren, zoals onderwijs of jeugdwerk? Is de situatie in België vergelijkbaar met andere (West-)Europese landen, of treden er opmerkelijke verschillen op. Kortom, investeren in onderzoek met daarin een focus op vergelijkingen doorheen de tijd, tussen sectoren en/of met andere landen dient overwogen te worden.

6. Aandacht voor de uitbouw van een meldpunt, in het bijzonder voor jeugdspelers

Als het gaat over jeugdvoetbal, hebben de diepte-interviews ons geleerd dat, jongeren extra kwetsbaar zijn inzake discriminatie omdat ze nog niet altijd beseffen dat wat hen overkomt, soms problematisch is. Bovendien hebben zij niet altijd zicht op de structuren van het Belgische voetbal en lijken de meldpunten op niveau van de federatie en haar vleugels, onbekend en/of hoogdrempelig. Het kwam ook in de interviews aan bod dat de jeugdspelers vaak niet weten wie zij binnen hun club kunnen aanspreken over slechte ervaringen. Het aanspreekpunt voor integriteit (API) kennen zij meestal niet, soms werd aangegeven dat dit aanspreekpunt hen geen gevoel van vertrouwen gaf. Op basis van deze elementen uit de interviews zouden we de aanbeveling willen doen om in het bijzonder voor de jeugdspelers te denken aan de uitbouw van een zo laagdrempelig mogelijk meldpunt/aanspreekpunt: iemand binnen de club bij wie ze zich veilig voelen en van wie ze kunnen verwachten dat zij/hij hen zal geloven wanneer ze spreken over discriminatie.

7. Nieuw observatieonderzoek naar onbewuste en onbedoelde discriminatie

Een van de opvallende bevindingen op basis van de diepte-interviews is het gevoel, dat eenvormig leeft bij etnisch-culturele minderheden, dat zij tijdens wedstrijden strenger behandeld worden door scheidsrechters. Ook in het algemeen leeft bij betrokkenen in het jeugdvoetbal de idee dat voetbalteams, die merendeels bestaan uit spelers (of speelsters) van niet-West-Europese origine, ‘gevaarlijker’ zijn. Hoewel deze percepties door nagenoeg alle geïnterviewden werden gedeeld, blijven het natuurlijk subjectieve indrukken. Om deze reden zou het een opportuniteit kunnen zijn om nieuw wetenschappelijk observatieonderzoek te ontrollen dat scherpstelt op de keuzes die scheidsrechters maken tijdens een wedstrijd. Soortgelijk observatieonderzoek gebeurt reeds in onderwijs, en toont aan hoe leerkrachten zich, vaak onbewust en onbedoeld, tijdens hun praktijk laten leiden door gangbare stereotypen over ‘jongens versus meisjes’ of leerlingen van niet-Belgische herkomst (Consuegra, Engels & Willegems, 2016; eos, 2021). Soortgelijke mechanismen zouden denkbaar kunnen zijn in het (jeugd)voetbal.

8. Verdere ontwikkeling van educatie over diversiteitsvraagstukken (in het jeugdvoetbal)

Uit de diepte-interviews weten we dat er veel gebrek aan kennis bestaat over een thema als discriminatie: verschillende betrokkenen in het jeugdvoetbal getuigden over de onwetendheid waarmee bijvoorbeeld sommige toeschouwers/ouders stereotyperende en/of kwetsende uitspraken doen over jeugdspelers. Ook de getuigenissen over de handelingsverlegenheid van clubbestuurders en jeugdtrainers wanneer er zich incidenten van discriminatie voordoen binnen een club, wijzen er op dat er nood is aan meer educatie over het thema. Op basis van deze bevindingen zouden we dan ook de aanbeveling willen formuleren om het educatieve aanbod voor clubs en hun leden, omtrent het thema van diversiteit (en de aanpak ervan) verder uit te bouwen.

9. Diversiteit als uitdaging en niet (alleen) als probleem

Sportsociologisch onderzoek heeft aangetoond dat het voetbal als een van de meest gedemocratiseerde sporttakken omschreven kan worden (Scheerder et al., 2013). Dit impliceert dat diverse sociale geledingen in onze samenleving in vergelijkbare mate actief betrokken zijn bij het spelen van voetbal. Weinig andere sporten kennen een dergelijk quasi egaal stratificatiepatroon. De diversiteit en heterogeniteit waar het voetbal mee te maken heeft, zou niet noodzakelijk als een probleem doch veeleer als een opportuniteit kunnen worden aangewend. In dat plaatje is voetbal een forum waar zeer uiteenlopende identiteiten en vormen van (anders-)zijn een onmiskenbare plaats hebben.

REFERENTIELIJST

Referentielijst (1/1)

- Ayhan, Ö. & İşıksal, S. (2004). Memory Recall Errors in Retrospective Surveys: A Reverse Record Check Study. *Quality & Quantity*, 38(5): 475 – 493.
- Consuegra, E., Engels, N., & Willegems, V. (2016). Using video-stimulated recall to investigate teacher awareness of explicit and implicit gendered thoughts on classroom interactions. *Teachers and Teaching*, 22(6), 683-699.
- Eos (2021, 3 maart). We zijn er ons niet van bewust, maar we discrimineren. Geraadpleegd van <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/we-zijn-er-ons-niet-van-bewust-maar-we-discrimineren>
- Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Borgers, J., Thibaut, E., Vos, S. (2013). *Vlaanderen sport! Vier decennia sportbeleid en sportparticipatie* (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar Bewegen & Sport (SBS), 5). Gent: Academia Press.

REEDS VERSCHENEN BMS STUDIES

Gratis te downloaden via <http://faber.kuleuven.be/BMS/>

Reeds verschenen BMS Studies (1)

Nr. 1

[Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. \(2009\). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* \(Beleid & Management in Sport Studies 1\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 2

[Vos, S. & Scheerder, J. \(2009\). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* \(Beleid & Management in Sport Studies 2\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 3

[Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. \(2010\). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 \(VFP09\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 3\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 4

[Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. \(2010\). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 \(VSP09\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 4\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 5

[Scheerder, J., Breesch, D., Pabian, S. & Vos, S. \(2010\). *Balanceren in een grijze zone. Een verkennende studie van de semi-agorale arbeid in de sport* \(Beleid & Management in Sport Studies 5\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 6

[Vos, S. & Scheerder, J. \(2011\). *Opleidings- en competentiebeleid in de Vlaamse fitnesssector. Sleutel tot succes?* \(Beleid & Management in Sport Studies 6\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 7

[Scheerder, J. & Seghers, J. \(2011\). *Jongeren in beweging. Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen* \(Beleid & Management in Sport Studies 7\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 8

[Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H. & Vos, S. \(2011\). *Sport in clubverband \(Deel 1\). Een analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen* \(Beleid & Management in Sport Studies 8\). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.](#)

Nr. 9

[Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H., Winand, M. & Vos, S. \(2012\). *Sport in clubverband \(Deel 2\). Uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport* \(Beleid & Management in Sport Studies 9\). Leuven: KU Leuven/Onderzoekscentrum voor Sportbeleid & Sportmanagement.](#)

Reeds verschenen BMS Studies (2)

Nr. 10

Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Van Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K. & Vos, S. (2011). *Understanding the game: sport participation in Europe. Facts, reflections and recommendations* (Sport Policy & Management Studies 10). Leuven: KU Leuven/Research Unit of Social Kinesiology & Sport Management.

Nr. 11

Winand, M., Scheerder, J., Vos, S. & Zintz, T. (2011). *Attitude, changement et innovation. Les fédérations sportives communautaires de Belgique* (Études Gestion & Management du Sport 11). Leuven/Louvain-la-Neuve: KU Leuven/ Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement Research Unit of Social Kinesiology & Sport Management et Université catholique de Louvain / Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives.

Nr. 12

Seghers, J., Scheerder, J., Boen, F., Thibaut, E. & Meganck, J. (2012). *Medisch en ethisch verantwoord sporten. Het promoten van fysiek, psychisch en sociaal welbevinden van jongeren in Vlaamse jeugdsportclubs* (Beleid & Management in Sport Studies 12). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Humane Kinesiologie.

Nr. 13

Seghers, J., Scheerder, J., Boen, F., Thibaut, E. & Meganck, J. (2012). *Medisch en ethisch verantwoord sporten. Praktijkvoorbeelden in Vlaamse Jeugdsportclubs* (Beleid & Management in Sport Studies 13). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Humane Kinesiologie.

Nr. 14

Vos, S. & Scheerder, J. (2012). *Haven voor sportclubs? Analyse van de clubgeorganiseerde sport in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport Studies 14). Leuven: KU Leuven/Onderzoekscentrum voor Sportbeleid & Sportmanagement.

Nr. 15

Geeraert, A., Bruyninckx, H. & Scheerder, J. (2012). *The historic treble in football. The legal, political and economic driving forces behind football's transformation* (Sport Policy & Management Studies 15). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.

Nr. 16

Arts, M., Lesage, D., Bruyninckx, H. & Scheerder, J. (2013). *Sport for Development and Peace. The role of the International Olympic Committee* (Sport Policy & Management Studies 16). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.

Nr. 17

Derom, I., VanWynsberghe, R. & Scheerder, J. (2013). *Who participates now and in the future? A case study of the Tour of Flanders Cyclo* (Sport Policy & Management Studies 17). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.

Reeds verschenen BMS Studies (3)

Nr. 18

[de Carvalho, M., Scheerder, J., Boen, F. & Sarmento J. P. \(2013\). *What brings people into the soccer stadium? \(Part 1\) The case of Belgium from a marketing perspective* \(Sport Policy & Management Studies 18\). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.](#)

Nr. 19

[de Carvalho, M., Scheerder, J., Boen, F. & Sarmento J. P. \(2014\). *What brings people into the soccer stadium? \(Part 2\) The case of Portugal from a marketing perspective* \(Sport Policy & Management Studies 19\). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.](#)

Nr. 20

[Scheerder, J., Borgers, J., Vanreusel, B. & Vos, S. \(2014\). *Geen loopcultuur zonder lichte loopinfrastructuur? Een studie naar het aanbod en gebruik van Finse pistes in Vlaanderen* \(Beleid & Management in Sport Studies 20\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 21

[Scheerder, J., Vos, S., Vandermeersch, H. & van Poppel, M. \(2014\). *Sportdiensten in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportdienst Panel 1.0 \(VSDP1.0\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 21\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 22

[Scheerder, J., Claes, E. & Vanreusel, B. \(2014\). *Sportief \(en\) innovatief in een veranderende samenleving. Een verkennende analyse van good practices als inspiratie voor de clubsport van de toekomst* \(Beleid & Management in Sport Studies 22\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 23

[Scheerder, J., Seghers, J., Meganck, J., Vandermeersch, H. & Vos, S. \(2015\). *Sportclubs in beeld. Resultaten van het Vlaamse Sportclub Panel 2.0 \(VSP2.0\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 23\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 24

[van Poppel, M., Scheerder, J. & Vandermeersch, H. \(2016\). *Sportdiensten in beeld. Resultaten van het Vlaamse Sportdienst Panel 2.0 \(VSDP2.0\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 24\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 25

[Scheerder, J., Claes, E. & Thibaut, E. \(2015\). *Ouderen in beweging. De positionering van senioren sport in het Vlaamse sportfederatielandschap* \(Beleid & Management in Sport Studies 25\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Reeds verschenen BMS Studies (4)

Nr. 26

Scheerder, J., Claes, E. & Thibaut, E. (2016). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen: de belangrijkste resultaten. Onderzoek naar bestuurlijke, innovatieve en dienstverlenende aspecten op basis van de Leuvense GGIS-index* (Beleid & Management in Sport Studies 26). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 27

Scheerder, J., Claes, E. & Thibaut, E. (2016). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen: de uitgebreide resultaten. Onderzoek naar bestuurlijke, innovatieve en dienstverlenende aspecten op basis van de Leuvense GGIS-index* (Beleid & Management in Sport Studies 27). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 28

Claes, E., Scheerder, J. & Thibaut, E. (2016). *Gezinnen in beweging. De positionering van gezinssport in het Vlaamse sportfederatielandschap* (Beleid & Management in Sport Studies 28). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 29

Thibaut, E., Scheerder, J. & Pompen, E. (2016). *Geld op en rond het veld. Financiële stromen in het provinciale voetbal* (Beleid & Management in Sport Studies 29). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 30

Steeland, P., Scheerder, J., Vanden Broucke, L., Claes, E., Hoekman, R. & van der Poel, H. (2017). *Naar een globaal sportinfrastructuurplan in Vlaanderen. Managementsamenvatting* (Beleid & Management in Sport Studies 30). Leuven/Brugge: KU Leuven – Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid/wes research & strategy.

Nr. 31

Steeland, P., Scheerder, J., Vanden Broucke, L., Claes, E., Hoekman, R. & van der Poel, H. (2017). *Naar een globaal sportinfrastructuurplan in Vlaanderen. Onderzoek naar behoeften inzake sportinfrastructuur, ontwikkelen van een strategische visie en aanreiken van beleidsaanbevelingen* (Beleid & Management in Sport Studies 31). Leuven/Brugge: KU Leuven – Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid/wes research & strategy.

Nr. 32

Steeland, P., Scheerder, J., Vanden Broucke, L., Claes, E., Hoekman, R. & van der Poel, H. (2017). *Naar een globaal sportinfrastructuurplan in Vlaanderen. Kaartenboek over- en ondervertegenwoordiging* (Beleid & Management in Sport Studies 32). Leuven/Brugge: KU Leuven – Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid/wes research & strategy.

Reeds verschenen BMS Studies (5)

Nr. 33

Corthouts, J. & Scheerder, J. (2017). *Zwarte voetballers tussen witte lijnen. Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar raciale verschillen in de Belgische eerste voetbalklasse* (Beleid & Management in Sport Studies 33). Leuven KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 34

Scheerder, J., Claes, E., Meganck, J., Vandermeersch, H., Vos, S. & Seghers, J. (2017). *Barometer van de sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 3.0 (VSP3.0): Een stand van zaken en een terugblik (deel 1)* (Beleid & Management in Sport Studies 34). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 35

Claes, E., Scheerder, J., Meganck, J., Vandermeersch, H., Vos, S. & Seghers, J. (2017). *Barometer van de sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 3.0 (VSP3.0): Clubprofiel, sportaanbod en gezondheidspromotie (deel 2)* (Beleid & Management in Sport Studies 35). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 36

Claes, E., Scheerder, J., Meganck, J., Vandermeersch, H., Vos, S. & Seghers, J. (2017). *Barometer van de sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 3.0 (VSP3.0): Ledenprofiel, medewerkersprofiel en financiële situatie (deel 3)* (Beleid & Management in Sport Studies 36). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 37

Scheerder, J., Claes, E., Meganck, J., Vandermeersch, H., Vos, S. & Seghers, J. (2017). *Barometer van de sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 3.0 (VSP3.0): Diversiteit, sociale inclusie, beleid en samenwerking (deel 4)* (Beleid & Management in Sport Studies 37). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 38

De Kind, N., Scheerder, J. & Vos, H. (2017). *EU sport policy according to neofunctionalists. The foundation of the Erasmus+ Sport Programme* (Sport Policy & Management Studies 38). Leuven: KU Leuven/Policy in Sport & Physical Activity Research Group.

Nr. 39

Scheerder, J., Claes, E., Borgers, J., Verschueren, B., Meganck, J. & Seghers, J. (2017). *Vernieuwend projectmanagement bij sportfederaties. ClubSportInnovatie (CSI): De ontwikkeling van praktijkinstrumenten gebaseerd op het innovatieproces* (Beleid & Management in Sport Studies 39). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Reeds verschenen BMS Studies (6)

Nr. 40

Claes, E. & Scheerder, J., m.m.v. Borgers, J., Meganck, J. & Seghers, J. (2017). *ClubSportInnovatie (CSI). Stappenplan voor vernieuwend projectmanagement bij sportfederaties (poster)* (Beleid & Management in Sport Studies 40). Leuven: KU Leuven / Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 41

Claes, E., Borgers, J. & Scheerder, J., m.m.v. Meganck, J. & Seghers, J. (2017). *Praktijkids voor vernieuwend projectmanagement bij sportfederaties. Via innovatie naar club light* (Beleid & Management in Sport Studies 41). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 42

Claes, E., Scheerder, J. & Borgers, J., m.m.v. Meganck, J. & Seghers, J. (2017). *Via innovatie naar club light. Een analyse van inspirerende praktijkvoorbeelden* (Beleid & Management in Sport Studies 42). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 44

Scheerder, J., Claes, E. & Corthouts, J. (2017). *Sociale inclusie en vrijwilligerswerk als uitdagingen voor sportclubs. Vlaanderen in vergelijking met negen Europese landen* (Beleid & Management in Sport Studies 44). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 45

Borgers, J. & Scheerder, J., m.m.v. Cokelaere, S. (2018). *Trends en evoluties in de fitnesssector. Fitnessparticipatie en het aanbod van fitness in Vlaanderen. Resultaten van het Vlaamse Fitness Panel 2.0 (VFP2.0)* (Beleid & Management in Sport Studies 45). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 46

Saliën, D., Scheerens, E., Scheerder, J. & Borgers, J. (2018). *Satisfied participant, returning consumer? Tevredenheidsonderzoek bij deelnemers aan loop- en fietssportevenementen in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport Studies 46). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 47

Scheerder, J., Vanlandewyck, Y., Van Biesen, D., Lenaerts, L., Meganck, A.-S., Cans, E. & Cornelissen, J. (2018). *Onderzoek naar de actieve sportdeelname van personen met een beperking in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een nulmeting* (Beleid & Management in Sport Studies 47). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Reeds verschenen BMS Studies (7)

Nr. 48

Scheerder, J., Thibaut, E. & Vos, S. (2019). *Vlaamse Sportparticipatie Index (VSI). Berekening en Toepassing op de Vlaamse bevolking en specifieke doelgroepen* (Beleid & Management in Sport Studies 48). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 49

Thibaut, E., Scheerder, J., Pauwels, G. & Verschueren, B. (2019). *Vlaanderen sport(in)actief? Een analyse op basis van surveymateriaal en ledenaantallen van sportfederaties* (Beleid & Management in Sport Studies 49). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 50

Cornelissen, J., Scheerder, J., Helsen, K. & Corthouts, J. (2018). *Sport op de lokale beleidsagenda. Facts & figures voor een onderbouwd sportbeleid* (Beleid & Management in Sport Studies 50). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 51

Helsen, K., Corthouts, J., Cornelissen, J., & Scheerder, J. (2018) *Een één-twee met Koning Voetbal. Een populaire doe- én kijksport in cijfers* (Beleid & Management in Sport Studies 51). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 52

Helsen, K., Verschueren, B., Scheerder, J., m.m.v. Devos, T. (2018). *‘Samen scoren’ in Heist-op-den-Berg’. Onderzoek naar potentiële samenwerkingsverbanden in het lokale voetbal* (Beleid & Management in Sport Studies 52). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid

Nr. 53

Hillaert, T., Jacobs, B., Thibaut, E., & Scheerder, J. (2019). *Van mecenaat naar moderne sportsponsoring? Analyse van het sponsorlandschap in het Vlaamse amateurvoetbal* (Beleid & Management in Sport Studies 53). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 54

Scheerder, J., Helsen, K., Corthouts, J., Zintz, T. & Demeulemeester, C. (2019). *Delta Barometer Goed Bestuur en Innovatie in de Sport. Belangrijkste resultaten en samenvatting* (Beleid & Management in Sport Studies 54). Leuven/Louvain-la-Neuve: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid – UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives.

Reeds verschenen BMS Studies (8)

Nr. 55

[Zintz, T., Demeulemeester, C., Scheerder, J., Helsen, K. & Corthouts, J. \(2019\). *Baromètre Delta de la Bonne Gouvernance et de l'Innovation en Sport. Synthèse et résultats principaux les plus importants et résumé* \(Études Gestion & Management du Sport 55\). Louvain-la-Neuve/Leuven: UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives – KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 56

[Zintz, T., Demeulemeester, C., Scheerder, J., Helsen, K. & Corthouts, J. \(2019\). *Delta Barometer für Good Governance und Innovation im Sport. Synthese und Hauptergebnisse* \(Sport Policy & Management Studies 56\). Louvain-la-Neuve/Leuven: UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives – KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 57

[Scheerder, J., Helsen, K., Corthouts, J., Zintz, T. & Demeulemeester, C. \(2019\). *Delta Barometer of Good Governance and Innovation in Sport. Summary and main results* \(Sport Policy & Management Studies 57\). Leuven/Louvain-la-Neuve: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid – UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives.](#)

Nr. 58

[Scheerder, J., Helsen, K., Corthouts, J., Zintz, T. & Demeulemeester, C. \(2019\). *Delta Barometer Goed Bestuur en Innovatie in de Sport. Naar een berekening van de Good Governance & Innovation in Sport Index \(GGIS\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 58\). Leuven/Louvain-la-Neuve: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid – UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives.](#)

Nr. 59

[Zintz, T., Demeulemeester, C., Scheerder, J., Helsen, K. & Corthouts, J. \(2019\). *Baromètre Delta de la Bonne Gouvernance et de l'Innovation en Sport. Développement du Bonne gouvernance & Innovations in Sport Index \(GGIS\)* \(Études Gestion & Management du Sport 59\). Louvain-la-Neuve/Leuven: UCLouvain/Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives – KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Reeds verschenen BMS Studies (9)

Nr. 60

[Helsen, K. & Scheerder, J. \(2020\). *Onderzoek naar goed bestuur bij sportfederaties in Vlaanderen. Een vergelijking tussen 2014 en 2018* \(Beleid & Management in Sport Studies 60\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 61

[Heirweg, S., Motmans, J. & Scheerder, J. \(2019\). *Quick scan van de sportdeelname door transgender personen* \(Beleid & Management in Sport Infographics 61\). Leuven/Gent: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid – UGent/Infopunt Transgender.](#)

Nr. 62

[Helsen, K., Corthouts, J., Scheerder, J., Zintz, T. & Demeulemeester, C. \(2019\). *Onderzoek naar goed bestuur en innovatie van de Koninklijke Belgische Voetbalbond in vergelijking met sportfederaties in België. Benchmarkstudie in het kader van de Delta Barometer* \(Beleid & Management in Sport Studies 62\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 63

[Scheerder, J. & Corthouts, J., m.m.v. Winand, M. \(2020\). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportfederatie Panel 3.0 \(VSFP3.0\): Een stand van zaken en een terugblik \(deel 1\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 63\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 64

[Corthouts, J. & Scheerder, J., m.m.v. Winand, M. \(2020\). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportfederatie Panel 3.0 \(VSFP3.0\): Federatieprofiel en sportaanbod \(deel 2\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 64\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 65

[Corthouts, J. & Scheerder, J., m.m.v. Winand, M. \(2020\). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportfederatie Panel 3.0 \(VSFP3.0\): Ledenprofiel, medewerkersprofiel en financiële situatie \(deel 3\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 65\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 66

[Scheerder, J. & Corthouts, J., m.m.v. Winand, M. \(2020\). *Barometer van sportfederaties in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportfederatie Panel 3.0 \(VSFP3.0\): Diversiteit, sociale inclusie, beleid en samenwerking \(deel 4\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 66\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Reeds verschenen BMS Studies (10)

Nr. 67

[Helsen, K. & Scheerder, J. \(2020\). *Sports participation, physical \(in\)activity and overweight in the European Union. A comparative study based on pan-European data 2002-2017* \(Sport Policy & Management Studies 67\). Leuven: KU Leuven/Policy in Sports & Physical Activity Research Group.](#)

Nr. 68

[Scheerder, J. & Corthouts, J., m.m.v. Seghers, J. \(2020\). *Barometer van sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 4.0 \(VSP4.0\): Een stand van zaken en een terugblik \(deel 1\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 68\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 69

[Corthouts, J. & Scheerder, J., m.m.v. Seghers, J. \(2020\). *Barometer van sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 4.0 \(VSP4.0\): Clubprofiel en sportaanbod \(deel 2\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 69\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 70

[Corthouts, J. & Scheerder, J., m.m.v. Seghers, J. \(2020\). *Barometer van sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 4.0 \(VSP4.0\): Ledenprofiel, medewerkersprofiel en financiële situatie \(deel 3\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 70\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr. 71

[Scheerder, J. & Corthouts, J., m.m.v. Seghers, J. \(2020\). *Barometer van sportclubs in Vlaanderen. Het Vlaamse Sportclub Panel 4.0 \(VSP4.0\): Diversiteit, sociale inclusie, beleid en samenwerking \(deel 4\)* \(Beleid & Management in Sport Studies 71\). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.](#)

Nr 72

[Helsen, K. & Scheerder, J., with the cooperation of Alexandris, K. & Hover, P. \(2020\). *Flemish running events in international perspective: participant profile, motivation and attitudes. Results based on the European RUN for HEALTH project* \(Sport Policy & Management Studies 72\). Leuven: KU Leuven/Policy in Sports & Physical Activity Research Group.](#)

Reeds verschenen BMS Studies (11)

Nr. 73

Helsen, K. & Scheerder, J. (2020). *AG Antwerp 10 Miles & Marathon 2019. Results based on the European RUN for HEALTH project (Sport Policy & Management Infographics 73)*. Leuven: KU Leuven/Policy in Sports & Physical Activity Research Group.

Nr. 74

Helsen, K. & Scheerder, J. (2020). *Eindejaarscorrida Leuven 2019. Results based on the European RUN for HEALTH project (Sport Policy & Management Infographics 74)*. Leuven: KU Leuven/Policy in Sports & Physical Activity Research Group.

Nr. 75

Helsen, K., Scheerder, J., Girginov, V. & Ahonen, A. (2020). *Policy recommendations to promote health-enhancing physical activity and social welfare in the EU. Results based on the European RUN for HEALTH project (Sport Policy & Management Studies 75)*. Leuven: KU Leuven/Policy in Sports & Physical Activity Research Group.

Nr. 76

Helsen, K., Scheerder, J., Girginov, V. & Ahonen, A. (2020). *Beleidsaanbevelingen voor het stimuleren van gezondheidsbevorderende fysieke activiteit en sociaal welzijn in de EU. Resultaten gebaseerd op het Europese RUN for HEALTH project (Beleid & Management in Sport Studies 76)*. Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 77-88
(in voorbereiding)

Nr. 89

Huyge, E. & Scheerder, J. (2021). *Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 1). Kader en methodologische toelichting (Beleid & Management in Sport Studies 89)*. Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 90

Scheerder, J. & Corthouts, J., m.m.v. Amon, F., Bormans, F. & Serneels, A. (2021). *Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 2). Incidenten op en rond het voetbalveld: resultaten op basis van veldobservaties (Beleid & Management in Sport Studies 90)*. Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Reeds verschenen BMS Studies (12)

Nr. 91

Scheerder, J. & Huyge, E. (2021). *Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 3). Jeugdspelers en hun ouders over verschillende vormen van discriminatie: resultaten op basis van de online-survey* (Beleid & Management in Sport Studies 91). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 92

Huyge, E. & Scheerder, J. (2021). *Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 4). Getuigenissen van stakeholders over hun ervaringen met discriminatie: resultaten op basis van diepte-interviews* (Beleid & Management in Sport Studies 92). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.

Nr. 93

Scheerder, J., Huyge, E. & Corthouts, J. (2021). *Mixed-methods onderzoek naar discriminatie in het Belgische jeugdvoetbal (deel 5). Synthese en beleidsaanbevelingen* (Beleid & Management in Sport Studies 93). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.